

HISTÒRIA

SANTI IGLESIAS

Vista de la fortificació ibèrica dels Vilars d'Arbeca, un dels jaciments més destacats de la ruta arqueològica de Lleida.

Sis segles sense canvis a l'ADN dels ibers

Un estudi de la UAB analitza genèticament les restes d'infants de tres jaciments de Catalunya

SÍLVIA MARIMON MOLAS
BARCELONA

Els romans van deixar una profunda empremta a la península Ibèrica, visible en el llatí, el dret romà, els aqüeductes, els ponts, els amfiteatres o els arcs de triomf. Gràcies a la genètica, ara sabem que la seva arribada també va canviar l'ADN de la població. Un estudi liderat per investigadors de la Universitat Autònoma de Barcelona (UAB) i publicat a la revista *iScience* ha obtingut la imatge més completa i precisa fins ara de la història i l'evolució genètica dels pobles ibers que van habitar el nord-est de la península Ibèrica des dels inicis de l'edat del ferro fins a la conquesta romana, fa entre 2.700 i 2.100 anys.

No és fàcil seguir el rastre de la cultura ibera perquè fins ara no s'ha desxifrat la seva llengua i tampoc hi ha gaires restes humanes perquè cremaven els seus morts. Tota la informació de l'estudi s'ha obtingut a partir de l'anàlisi del genoma de 54 nadons enterrats en estructures domèstiques i zones productives de tres jaciments: els Vilars, a Arbeca (Lleida), pertanyent al poble ilerget; Sant Miquel d'Olèrdola, a Olèrdola (Penedès), del poble cossetà, i el Camp de les Lloses, a Tona (Barcelona), del grup dels ausetans.

La cultura ibera va ser força longeva. Els Vilars, per exemple, era una

potent fortalesa amb defenses sofisticades que es va construir al segle VIII aC. L'arqueologia ja defensava que les formes de vida que van desenvolupar els ibers eren més fruit d'una dinàmica evolutiva interna que no pas d'una influència externa. El que no esperaven els investigadors és que aquesta influència externa fos tan poca a escala genètica.

"Hi ha una gran continuïtat genètica. La població canvia molt menys del que havíem imaginat a partir de les evidències arqueològiques de cultures mediterrànies que trobem en aquests pobles, com les dels fenicis, grecs i cartaginesos. Aquestes influències es van produir, però molt gradualment", diu Cristina Santos, la investigadora d'antropologia biològica de la UAB que ha liderat l'estudi.

Després dels esteparis

Tots els individus analitzats tenien el perfil genètic establert per les onades migratòries que van arribar a la península Ibèrica abans i durant l'edat del bronze: els caçadors recol·lectors d'Europa Occidental, els agricultors de la regió d'Anatòlia i els esteparis o iamna, que van arribar fa uns 4.500 o 5.000 anys originaris de les estepes pòntiques, al nord del mar Negre i el mar Caspi, entre les actuals Ucraïna i Rússia.

Els esteparis van ser els que van provocar el canvi més radical. En pocs segles, pràcticament el 100%

dels llinatges masculins autòctons (el cromosoma Y) van ser substituïts pel llinatge estepari (R1b). L'haplogrup R1b, d'origen estepari, va ser el dominant entre els homes ibers. "Hi ha algunes excepcions. La recerca ha detectat un individu al jaciment dels Vilars amb l'haplogrup H2a1, un llinatge patern molt rar típic del neolític i el calcolític, i que es considera un marcador de l'expansió del Neolític. "A partir d'aquí pràcticament no hi ha canvis fins a l'arribada dels romans", detalla Santos.

Aquest aïllament de la societat ibera no va ser ben bé igual a tot arreu. Els assentaments que eren a prop del mar eren una mica més permeables, perquè tenien més contacte amb grecs, fenicis i cartaginesos que hi feien parada en les seves rutes comercials. Els Vilars evidencien un reduït grau de mestissatge, mentre que el jaciment costaner de Sant Miquel d'Olèrdola, connectat al mar per rieres i pròxim als ports de Sitges i Darró, mostra més aportacions genètiques externes. Per exemple, s'hi ha trobat un nounat amb l'haplogrup mitocondrial M1, d'origen nord-africà. Els investigadors suggereixen que podia tenir ascendència cartaginesa o púnica.

La veritable sacsejada va arribar amb els romans i la Segona Guerra Púnica, que van comportar molts canvis socials. L'exemple més clar es troba al jaciment del Camp de les

Continuïtat
"La població canvia molt menys del que havíem imaginat", diu Santos

Inflexió
Amb la Segona Guerra Púnica va arribar la sacsejada

Lloses, on els habitants van treballar en la construcció de la via del procònsol Mani Sergi (c. 110 aC), que comunicava la costa catalana amb l'interior travessant Osona. En aquest assentament es detecten molt més sovint components connectats amb poblacions mediterrànies i del nord d'Àfrica. Hi ha una continuïtat en els llinatges materns, i tot fa pensar que els canvis es produeixen per la unió de dones locals amb homes forans.

"Ni la informació genètica dels neolítics, ni la dels esteparis ni la dels ibers s'esborra. Continua formant part del nostre ADN, al qual s'han anat sumant també aportacions d'altres pobles que han arribat posteriorment a la península Ibèrica", conclou Santos, que és prudent amb els resultats d'aquest estudi perquè tan sols s'han pogut estudiar tres assentaments del nord-est peninsular. "Si analitzéssim l'ADN dels jaciments del sud de la Península, potser la informació seria una altra", explica.

Les anàlisis s'han dut a terme al laboratori d'ADN antic de la Facultat de Biociències de la UAB. En la recerca hi han participat també investigadors de les universitats de Granada, Lleida, Coïmbra (Portugal), Copenhaguen (Dinamarca) i Adelaide (Austràlia), a més de la Brown University (Estats Units), així com del Museu d'Arqueologia de Catalunya i el Museu El Camp de les Lloses.